

Παγκόσμιοι πολίτες και ικανότητες:

Διερεύνηση του βαθμού αυτοβελτίωσης εκπαιδευτικών και φοιτητών

Κωνσταντίνα-Τιτίκα Τσιντώνη¹, Ζωή Καρανικόλα², Νεκταρία Παλαιολόγου³
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Abstract

In contemporary academic literature, global citizenship remains a highly contested and controversial concept as it is approached from different perspectives by writers, thinkers and educational leaders. Despite divergent views, it has become the focus of study and debate over the last two decades because it is seen as having the potential to help future citizens become aware of complex global issues and to enable them to become active and informed citizens. The present survey was designed and conducted to examine the individual dimensions of global competence and to capture the knowledge and skills of global citizenship as identified by higher education students and professionals from various disciplines, especially educators. The qualitative methodology of structured interviews was followed and the research was conducted using convenience sampling in the region of Western Greece and the academic community of the University of Patras, while the interviews included, both students of higher education (active students of the University of Patras) and teachers of various levels and specialties, as well as private employees and other professionals, specifically professionals from the health sector, all of them graduates of the academic community of the University of Patras.

The results of the survey show that the concept of global competence is considered important, while the global citizen acquires those characteristics that must distinguish the modern individual who moves in different environments and interacts with different people. In the sample of survey participants, two individuals appeared to be unfamiliar with the concepts of global competence and global citizen, however the responses gathered from the whole sample describe informed views on specific knowledge and competencies of global citizen and are consistent with results of similar research in this area at the global level.

Key words

Global competences, global citizens, citizenship, mobility, world exploration, communication.

Περίληψη

Στη σύγχρονη ακαδημαϊκή βιβλιογραφία, η παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη παραμένει μια εξαιρετικά αμφισβητήσιμη και αμφιλεγόμενη έννοια καθώς προσεγγίζεται από διαφορετικό πρίσμα από συγγραφείς, στοχαστές και στελέχη της εκπαίδευσης. Παρά τις αποκλίνουσες απόψεις, τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχει γίνει το επίκεντρο μελέτης και συζήτησης διότι θεωρείται ότι μπορεί να βοηθήσει τους αυριανούς πολίτες να γνωρίσουν τα πολύπλοκα παγκόσμια ζητήματα και να τους δώσει τη δυνατότητα να γίνουν ενεργοί και ενημερωμένοι πολίτες. Η παρούσα έρευνα σχεδιάστηκε και διενεργήθηκε με στόχο να εξετάσει τις επιμέρους διαστάσεις της παγκόσμιας ικανότητας και να καταγράψει τις γνώσεις και τις δεξιότητες του παγκόσμιου

¹ tksintoni@gmail.com

² karanikola.zoi@ac.eap.gr

³ nekpalaiologou@eap.gr

πολίτη, όπως αυτές επισημάνθηκαν από φοιτητές/ήτριες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και επαγγελματίες διαφόρων κλάδων, κυρίως εκπαιδευτικών. Ακολουθήθηκε η ποιοτική μεθοδολογία της δομημένης συνέντευξης και η έρευνα διεξήχθη με δειγματοληψία ευκολίας (Convenience Sampling) στην περιοχή της Δυτικής Ελλάδας και στην ακαδημαϊκή κοινότητα του Πανεπιστημίου Πατρών, ενώ στις συνεντεύξεις έλαβαν μέρος, τόσο φοιτητές/ήτριες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ενεργοί φοιτητές/ήτριες του Πανεπιστημίου Πατρών) όσο και εκπαιδευτικοί διαφόρων βαθμίδων και ειδικοτήτων, αλλά και ιδιωτικοί υπάλληλοι και άλλοι επαγγελματίες, συγκεκριμένα επαγγελματίες από τον τομέα της υγείας, όλοι αυτοί απόφοιτοι της ακαδημαϊκής κοινότητας του Πανεπιστημίου Πατρών.

Τα αποτελέσματα της έρευνας καταδεικνύουν πως η έννοια της παγκόσμιας ικανότητας κρίνεται σημαντική, ενώ ο παγκόσμιος πολίτης αποκτά τα χαρακτηριστικά εκείνα που επιβάλλεται να διακρίνουν το σύγχρονο άτομο που κινείται σε διάφορα περιβάλλοντα και συναναστρέφεται και αλληλεπιδρά με διάφορους ανθρώπους. Στο πλήθος των συμμετεχόντων στην έρευνα, δύο άτομα εμφανίστηκαν να μην είναι εξοικειωμένα με τις έννοιες της παγκόσμιας ικανότητας και του παγκόσμιου πολίτη, ωστόσο οι απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν από όλο το δείγμα περιγράφουν τεκμηριωμένες αποψεις για συγκεκριμένες γνώσεις και ικανότητες του παγκόσμιου πολίτη και συμβαδίζουν με αποτελέσματα παρόμοιων ερευνών στον τομέα αυτό σε παγκόσμιο επίπεδο.

Λέξεις κλειδιά

Παγκόσμιες ικανότητες, παγκόσμιοι πολίτες, πολιτειότητα, μετακινήσεις, εξερεύνηση κόσμου, επικοινωνία.

Εισαγωγή

Η παγκοσμιοποίηση, ως ένα υπάρχον φαινόμενο στη μακρά ιστορία των ανθρώπινων πολιτισμών έχει αποκτήσει τις τελευταίες δεκαετίες έναν πρωτοφανή ρυθμό σε σχέση με την ανάπτυξη του κεφαλαίου, της εργασίας και της τεχνολογίας (Torres, 2013). Σε έναν κόσμο που φαίνεται περισσότερο αλληλοσυνδεδεμένος και αλληλοεξαρτώμενος από ποτέ, υπάρχουν σήμερα κοινωνικές εμπειρίες που βιώνονται από κοινού σε διαφορετικά μέρη της γης λόγω μιας «ευρέως διαδεδομένης καταναλωτικής και μιντιακής κουλτούρας» (Green, 2006:196). Η θρησκεία, η γλώσσα και η γεωγραφία δε διαχωρίζουν τους ανθρώπους τόσο όσο γινόταν στο παρελθόν, ενώ διαδικασίες παγκόσμιας κλίμακας λαμβάνουν χώρα σε πολλαπλά επίπεδα και περιλαμβάνουν τη διεθνοποίηση του εμπορίου και της οικονομίας, την αυξανόμενη μετανάστευση και τη διασυνοριακή κινητικότητα, την ευρύτερη πρόσβαση στην πληροφορία και τη γνώση μέσα από τα νέα ψηφιακά μέσα επικοινωνίας, την περιβαλλοντική υποβάθμιση που σχετίζεται με την παγκόσμια κλιματική αλλαγή, καθώς και τη δημιουργία υπερεθνικών φορέων παγκόσμιας διακυβέρνησης (Tawil, 2013:2).

Στο παγκόσμιο αυτό πλαίσιο παρατηρείται ο μετασχηματισμός τη αντίληψής μας για την έννοια της «ιδιότητας του πολίτη» ή αλλιώς της «πολιτειότητας» (citizenship), η οποία είναι παραδοσιακά συνδεδεμένη με τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις, καθώς και την ανάπτυξη της ταυτότητας του πολίτη εντός του εθνικού κράτους (Keating, 2014:43). Σήμερα μιλάμε για τον παγκόσμιο ή τον Ευρωπαϊκό πολίτη αποδίδοντας

επιπρόσθετες διαστάσεις στην τυπική ιδιότητα του πολίτη ενός εθνικού κράτους (UNESCO, 2014). Αυτή η πολυδιάστατη φύση της πολιτειότητας συνεπάγεται πρόσθετα δικαιώματα και υποχρεώσεις που εκτείνονται πέρα από τα στενά όρια ενός κράτους και ανακαθορίζουν την πολιτική, οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική διάσταση της σχέσης μας με το κοινωνικό γίγνεσθαι.

Ο ρόλος της εκπαίδευσης στην κοινωνικοποίηση των μαθητών/τριών και την προετοιμασία τους για την πολιτική ζωή έχει επισημανθεί ευρύτατα από φιλοσόφους, πολιτειολόγους, κοινωνικούς επιστήμονες και παιδαγωγούς. Με στόχο τη διάπλαση δημοκρατικών και ενεργών πολιτών, η εκπαίδευση καλείται σήμερα τόσο από ερευνητές/τριες όσο και από διεθνείς οργανισμούς να ανακατασκευάσει την έννοια της πολιτειότητας με τρόπο που αντανάκλα τις σύγχρονες συνθήκες, ενώ ταυτόχρονα βοηθάει στην εμβάθυνση της δημοκρατικής συνείδησης και στην ενδυνάμωση της κοινωνικής αλληλεγγύης (Green, 2006· Keating, 2014· UNESCO, 2014). Για την επίτευξη ενός τέτοιου στόχου έχουν κατά καιρούς αναδειχθεί διάφορες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις, όπως για παράδειγμα η «Εκπαίδευση του Δημοκρατικού Πολίτη» και η «Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη».

Η έννοια της εκπαίδευσης για την παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη είναι σχετικά νέα, παρόλο που οι ρίζες της μπορεί να εντοπιστούν σε διάφορα εκπαιδευτικά κινήματα, συμπεριλαμβανομένων των κινήματων «παγκόσμιων σπουδών» (World Studies) και της «Αναπτυξιακής Εκπαίδευσης» (Development Education). Τα κινήματα όμως που την επηρέασαν περισσότερο είναι η Εκπαίδευση για την Ιδιότητα του Πολίτη (Citizenship Education) και η Οικουμενική Εκπαίδευση (Global Education).

Κάνοντας αναδρομή σε παλαιότερη βιβλιογραφία, οι Laclau και Mouffe (1985), υποστήριξαν ότι η Εκπαίδευση για την Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη λειτουργεί ως ένα κομβικό σημείο συνάντησης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Environmental Education), της Αναπτυξιακής Εκπαίδευσης (Development Education) και της Ιδιότητας του Πολίτη (Citizenship Education). Την άποψη αυτή συμμερίζονται οι Mannion et al. (2011), οι οποίοι θεωρούν ότι η εκπαίδευση για την παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη λειτουργεί ως ένα κομβικό σημείο όπου συγκλίνουν πολλές διαφορετικές πτυχές της παιδαγωγικής σκέψης και πρακτικής. Ως κομβικό σημείο η Εκπαίδευση για την Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη, αφενός επιτρέπει ποικίλες έννοιες να συγκλίνουν, αφετέρου υποτάσσει τις άλλες έννοιες στο πλαίσιο της.

Στη σύγχρονη βιβλιογραφία, η παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη παραμένει μια εξαιρετικά αμφισβητήσιμη και αμφιλεγόμενη έννοια καθώς προσεγγίζεται από

διαφορετικό πρίσμα από συγγραφείς, στοχαστές, στελέχη της εκπαίδευσης. Παρά τις αποκλίνουσες απόψεις, τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχει γίνει το επίκεντρο μελέτης και συζήτησης διότι θεωρείται ότι μπορεί να βοηθήσει τους αυριανούς πολίτες να γνωρίσουν τα πολύπλοκα παγκόσμια ζητήματα και να τους δώσει τη δυνατότητα να γίνουν ενεργοί και ενημερωμένοι πολίτες. Αποτελεί μάλιστα έναν από τους στρατηγικούς τομείς του προγράμματος Εκπαίδευσης της UNESCO για την περίοδο 2014 - 2021, ο οποίος εντάσσεται στην Ατζέντα και το πλαίσιο δράσης «Εκπαίδευση 2030».

Για την UNESCO, (UNESCO 2015: 14, Global Citizenship Education: Topics and Learning objectives) «η εκπαίδευση για την παγκόσμια ικανότητα, έχει ως στόχο να είναι μετασχηματιστική, να οικοδομήσει γνώσεις, δεξιότητες, αξίες και στάσεις για να είναι σε θέση οι μαθητές να συμβάλουν σε έναν πιο περιεκτικό, απλό και ειρηνικό κόσμο. Η εκπαίδευση για την παγκόσμια ικανότητα υιοθετεί μια πολύπλευρη προσέγγιση, χρησιμοποιώντας έννοιες και μεθοδολογίες που εφαρμόζονται ήδη σε άλλους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, της εκπαίδευσης για την ειρήνη, της εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη και της εκπαίδευσης για τη διεθνή κατανόηση και έχει ως στόχο να προωθήσει τους κοινούς τους στόχους. Το εκπαιδευτικό αυτό πλαίσιο αξιοποιεί και εφαρμόζει μία προσέγγιση και μια προοπτική δια βίου μάθησης, που αρχίζει από την παιδική ηλικία και συνεχίζει σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και στην ενήλικη ζωή, που απαιτεί τόσο επίσημες και ανεπίσημες προσεγγίσεις, όσο και σχολικές και εξωσχολικές παρεμβάσεις, συμβατικούς και μη συμβατικούς τρόπους συμμετοχής».

Η εκπαίδευση για την παγκόσμια πολιτότητα μπορεί να υποστηρίξει την ισότητα των φύλων μέσω της ανάπτυξης των γνώσεων, των δεξιοτήτων, των αξιών και των στάσεων που προωθούν την ίση αξία των γυναικών και των ανδρών, προκαλούν τον σεβασμό και τη δυνατότητα στους νέους να βλέπουν κριτικά τους έμφυλους ρόλους και τις προσδοκίες που είναι επιβλαβείς ή/ και που ενθαρρύνουν τις διακρίσεις φύλου και τα στερεότυπα. Από τη μελέτη της βιβλιογραφίας προκύπτουν τρεις παράγοντες που συμβάλλουν στην αύξηση του ενδιαφέροντος για την Εκπαίδευση για την Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη (Soon-Yong, 2013):

1) Η εκπαίδευση, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, επιδιώκει να ενσωματώσει μη γνωστικά στοιχεία, όπως στάσεις και αξίες και ικανότητες που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Επιπλέον, αμφισβητείται η συμβολή του σημερινού εκπαιδευτικού συστήματος στην ανάπτυξη ατόμων ικανών να επιλύουν κοινωνικά,

πολιτικά και παγκόσμια ζητήματα, όπως είναι η ειρήνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η αποδοχή της διαφορετικότητας και η αειφόρος ανάπτυξη.

2) Η αυξανόμενη διασύνδεση και αλληλεξάρτηση των ανθρώπων και των τόπων. Η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και των δικτύων αυξάνει το ρυθμό της ανταλλαγής πληροφοριών και της αλληλεπίδρασης των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο, ανεξάρτητα από την απόσταση μεταξύ τους.

3) Οι παγκόσμιες προκλήσεις απαιτούν διάλογο και συλλογική δράση σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ανάγκη για επέκταση της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλο τον κόσμο, απαιτεί συλλογική κοινωνική δράση. Τα κοινωνικά κινήματα έχουν αποδείξει τη δύναμη των πολιτών που διεκδικούν δημοκρατία και ελευθερία. Την ίδια ώρα τα περιβαλλοντικά προβλήματα (π.χ. κλιματική αλλαγή, λειψυδρία), απαιτούν συνεργασία μεταξύ των κρατών και υιοθέτηση βιώσιμων μοντέλων ανάπτυξης. Τέλος οι ροές των ανθρώπων που μετακινούνται εκτός της πατρίδας τους αυξάνονται συνεχώς και δημιουργούν ετερογενείς ή παγκοσμιοποιημένες κοινωνίες που πρέπει να μάθουν πώς να ζουν μαζί.

Διαστάσεις της Παγκόσμιας Ιδιότητας του Πολίτη

Οι ιδέες που συγκλίνουν περισσότερο στο πλαίσιο της συζήτησης για την Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη συνδέονται με την ευθύνη, την ευαισθητοποίηση και τη συμμετοχή (Schattle, 2009 & Ogden, 2010). Αν και δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της Παγκόσμιας Ιδιότητας του πολίτη, οι Morais και Ogden (2010), θεωρούν ότι όπως προκύπτει από τη διεθνή βιβλιογραφία, οι τρεις διαστάσεις της παγκόσμιας ιδιότητας του πολίτη είναι η κοινωνική ευθύνη, η παγκόσμια ικανότητα και η παγκόσμια συμμετοχή στα κοινά. Πιο συγκεκριμένα, οι τρεις αυτές διαστάσεις περιγράφονται ως εξής:

A. Κοινωνική ευθύνη: Η κοινωνική ευθύνη αναφέρεται στην κατανόηση και συνειδητοποίηση της αλληλεξάρτησης και της κοινωνικής ευαισθησίας για τους άλλους ανθρώπους, την κοινωνία στο σύνολό της και το περιβάλλον (Andrzejewski & Alessio, 1999; Braskamp et al., 2008, Parekh, 2003, Westheimer & Kahne, 2004). Οι κοινωνικά υπεύθυνοι μαθητές αξιολογούν τα κοινωνικά θέματα και εντοπίζουν περιπτώσεις και παραδείγματα παγκόσμιας αδικίας και ανισότητας. Σέβονται τη διαφορετικότητα και

καταλαβαίνουν τη διασύνδεση μεταξύ των τοπικών συμπεριφορών και των παγκόσμιων διαστάσεων.

B. Παγκόσμια Ικανότητα: Η παγκόσμια ικανότητα χαρακτηρίζεται από συμπεριφορά που είναι απαλλαγμένη από προκαταλήψεις, συμπεριφορά στο πλαίσιο της οποίας οι μαθητές είναι ανοιχτοί σε διάφορες πολιτιστικές προοπτικές, επιδιώκουν ενεργά να μάθουν για διαφορετικά πολιτιστικά πρότυπα και να χρησιμοποιήσουν αυτή τη γνώση για να αλληλεπιδράσουν με ανθρώπους που είναι διαφορετικοί από τους ίδιους. Επιδεικνύουν μια σειρά από διαπολιτισμικές δεξιότητες επικοινωνίας και έχουν τις ικανότητες να συμμετάσχουν με επιτυχία σε διαπολιτισμικές συναντήσεις.

Γ. Παγκόσμια συμμετοχή στα κοινά: Η παγκόσμια συμμετοχή στα κοινά είναι το στοιχείο δράσης του παγκόσμιου πολίτη που καλείται να αντιμετωπίσει τα τοπικά και παγκόσμια θέματα περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος.

Κατά την άποψη των Morais και Ogden (2010), οι διαστάσεις αυτές είναι αλληλένδετες και ευθυγραμμίζονται πλήρως με τις θεωρητικές και φιλοσοφικές προοπτικές που περιγράφονται στη βιβλιογραφία, ενώ αντικατοπτρίζουν τον τρόπο, με τον οποίο κυβερνητικοί φορείς και ενώσεις εκπαιδευτικών έχουν διαμορφώσει την Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη. Μέσα σε κάθε διάσταση υπάρχουν επιπλέον υποδιαιρέσεις που εκφράζουν την πολυπλοκότητα της εννοιολογικής κατασκευής της παγκόσμιας ιδιότητας του πολίτη.

Περαιτέρω, η UNESCO (2015β) καθορίζει τρεις βασικές εννοιολογικές διαστάσεις στην Εκπαίδευση για την Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη, που βασίζονται και περιλαμβάνουν πτυχές από τους τρεις τομείς της μάθησης: γνωστικό, κοινωνικο - συναισθηματικό, και συμπεριφορικό. Οι διαστάσεις αυτές είναι κοινές στους διάφορους ορισμούς και ερμηνείες, στα εννοιολογικά πλαίσια, στις προσεγγίσεις και τα προγράμματα σπουδών σχετικά με την εκπαίδευση για την παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη, καθώς και στις τεχνικές διαβουλεύσεις και τις πρόσφατες εργασίες στον τομέα αυτό. Μπορούν δε να χρησιμεύσουν ως μία βάση για τον καθορισμό των στόχων της παγκόσμιας εκπαίδευσης και των ικανοτήτων που πρέπει να αποκτήσουν οι μαθητές (UNESCO, 2015β: 14).

Μεθοδολογία

Η παρούσα έρευνα στοχεύει να διερευνήσει την έννοια του παγκόσμιου πολίτη, να εστιάσει στις επιμέρους παραμέτρους της έννοιας και να οριοθετήσει το πλαίσιο των γνώσεων, των ικανοτήτων και των δεξιοτήτων που χαρακτηρίζουν αυτόν τον πολίτη.

Τα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης μας αποτέλεσαν τα ακόλουθα:

1. Ποιες είναι οι αντιλήψεις/απόψεις των συμμετεχόντων (φοιτητές/ήτριες και εκπαιδευτικοί και επαγγελματίες) σχετικά με την παγκόσμια ικανότητα στην καθημερινή ζωή και την κοινωνική αλληλεπίδραση;
2. Ποιες γνώσεις και δεξιότητες θεωρούν οι φοιτητές/ήτριες, οι εκπαιδευτικοί και επαγγελματίες ότι θα πρέπει να κατέχει ο παγκόσμιος πολίτης;
3. Ποιες είναι οι αντιλήψεις/απόψεις των συμμετεχόντων (φοιτητές/ήτριες, εκπαιδευτικοί και επαγγελματίες) σχετικά με πιθανά οφέλη από τις μετακινήσεις και τα ταξίδια στο εξωτερικό;
4. Ποιες είναι οι αντιλήψεις/απόψεις των συμμετεχόντων (φοιτητές/ήτριες, εκπαιδευτικοί και επαγγελματίες) σχετικά με πιθανούς κινδύνους από την εξερεύνηση του κόσμου πέρα από το άμεσο περιβάλλον μας;

Η έρευνα διεξήχθη σε δείγμα εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Αχαΐας και φοιτητών του Πανεπιστημίου Πατρών, το οποίο επιλέχθηκε με τη μέθοδο της δειγματοληψίας ευκολίας και χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο της συνέντευξης, με το οποίο συγκεντρώθηκαν οι απόψεις της εκπαιδευτικής και της φοιτητικής κοινότητας και διερευνήθηκαν οι εμπειρίες, τα συναισθήματα, οι αντιλήψεις, οι πεποιθήσεις και τα κίνητρα των συμμετεχόντων αναφορικά με το υπό διερεύνηση θέμα μας. Το είδος λοιπόν των ερευνητικών ερωτημάτων καθορίζει και την επιλογή της μεθόδου προσέγγισης του θέματος. Στη παρούσα εργασία επιλέχθηκε η ποιοτική μέθοδος καθώς τα ερευνητικά ερωτήματα στοχεύουν στη διερεύνηση ενός φαινομένου που δεν έχει αρκετά μελετηθεί, επομένως είναι απαραίτητο να υιοθετηθεί μία προσέγγιση που θα επιτρέπει τη διερευνητική έρευνα (Creswell, 2016). Αναλυτικότερα, το μεθοδολογικό εργαλείο της συνέντευξης κρίθηκε κατάλληλο στην έρευνά μας, καθώς επιθυμούσαμε να αντλήσουμε απαντήσεις εστιασμένες στα ερευνητικά ερωτήματα από την πλευρά των ατόμων, ενώ οι ερωτήσεις των

συνεντεύξεων απέβλεπαν, αφενός στην αναζήτηση πληροφοριών στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό και αφετέρου στην απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων της μελέτης μας. Επί πλέον, οι ερωτήσεις ήταν ανοικτού τύπου, ουδέτερες και κατανοητές ώστε να διασφαλιστεί ότι οι συμμετέχοντες απαντούν με ευκολία και δεν έρχονται αντιμέτωποι με σύνθετο λόγο - σύνταξη που μπορεί να τους προκαλέσει σύγχυση σε οποιοδήποτε από τα ερωτήματα.

Το δείγμα προσεγγίστηκε από δύο ερευνήτριες του προγράμματος, οι οποίες συνεργάζονται επιστημονικά με το Πανεπιστήμιο Πατρών και το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ) όπου η μια είναι Συνεργατικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό (ΣΕΠ), ενώ η άλλη δραστηριοποιείται ως σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού στο Γραφείο Διασύνδεσης του εν λόγω ακαδημαϊκού ιδρύματος και διδάσκει και σε εκπαιδευτικές δομές τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης (ΣΔΕ, ΙΕΚ, ΚΔΒΜ, κτλ) στην περιοχή της Αχαΐας.

Προς διευκόλυνση όλων των συμμετεχόντων, η συνέντευξη δομήθηκε και διαμοιράστηκε στους συνεντευξιαζόμενους μέσω google form και δόθηκε η δυνατότητα επίλυσης πιθανών αποριών και παροχής διευκρινίσεων επί των ερωτήσεων και μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας ώστε να διευκολυνθούν άπαντες οι συνεντευξιαζόμενοι. Πριν από την έναρξη της συνέντευξης, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν αναλυτικά από εμάς για το σκοπό και τη μεθοδολογία της μελέτης, τα αναμενόμενα οφέλη, την ελευθερία επιλογής για τη συμμετοχή και τη δυνατότητα αποχώρησης από τη συνέντευξη σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή χωρίς αρνητικές συνέπειες, τον τρόπο με τον οποίο θα διαφυλαχθεί η ανωνυμία και τα προσωπικά δεδομένα, τον ρόλο των συμμετεχόντων, καθώς επίσης το όνομα και τα στοιχεία επικοινωνίας της ερευνήτριας στον οποίο οι συμμετέχοντες μπορούσαν να απευθυνθούν σχετικά με τα δικαιώματά τους στη μελέτη. Με τον τρόπο αυτόν, οι υποψήφιοι συμμετέχοντες αντιλήφθηκαν καλύτερα τη μεθοδολογία της μελέτης και τη διαδικασία της συνέντευξης, αυξήθηκε η εμπιστοσύνη τους προς την ερευνήτρια, καθώς και η πιθανότητα να συμμετάσχουν στη μελέτη (Ritchie & Lewis, 2003). Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων διασφαλίστηκε η απόλυτη ανωνυμία όλων και η εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που παρασχέθηκαν στην ερευνήτρια/συνεντευκτή και περιγράφηκε ενδελεχώς από αυτήν ο λόγος και ο τρόπος διεξαγωγής της σχετικής έρευνας και η ενημέρωση όλων για τα αποτελέσματα που θα προκύψουν και τα συμπεράσματα που θα εξαχθούν.

3.1 Το δείγμα της έρευνας

Το ερευνητικό δείγμα αποτέλεσαν τριάντα ένα (N=31) άτομα και αποτελείται τόσο από φοιτητές/ήτριες, όσο και από εκπαιδευτικούς, αλλά και επαγγελματίες κάθε κλάδου και ειδικότητας. Να σημειωθεί ότι οι επαγγελματίες αυτοί είναι απόφοιτοι του Πανεπιστημίου Πατρών, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Ελλάδας. Πιο συγκεκριμένα οι συνεντευξιαζόμενοι είναι εννέα (9) εκπαιδευτικοί διαφόρων ειδικοτήτων, ένας (1) εκπαιδευτικός, ο οποίος έχει και την ιδιότητα του φοιτητή (σπουδάζει) σε τριτοβάθμια εκπαίδευση παράλληλα με την εργασία του (ενώ κατέχει ήδη έναν πρώτο ακαδημαϊκό τίτλο σπουδών), ένας (1) είναι ιδιωτικός υπάλληλος, ένας (1) κοινωνικός λειτουργός, ένας (1) οικονομολόγος, δεκατρείς (13) φοιτητές, ένας (1) φυσικοθεραπευτής και τέσσερις (4) απόφοιτοι του Πανεπιστημίου που αναζητούν αυτόν τον καιρό εργασία ή σχεδιάζουν την επαγγελματική τους πορεία.

Αναφορικά με την ηλικία των συμμετεχόντων στην έρευνα, προέκυψε πως τα έντεκα (11) άτομα είναι ηλικίας 20-25 ετών, τα πέντε (5) άτομα μεταξύ 26-35, τα επτά (7) άτομα μεταξύ 36-40, τα πέντε (5) άτομα μεταξύ 40-45, το ένα (1) άτομο στην ηλικιακή ομάδα 45-50 και τα τελευταία δύο (2) άτομα μεταξύ 50-55 ετών.

3.2. Συγκέντρωση και ανάλυση των δεδομένων

Οι απαντήσεις όλων των συνεντευξιαζόμενων συγκεντρώθηκαν στη φόρμα google και στην πορεία πραγματοποιήθηκε η θεματική ανάλυση, η οποία χρησιμοποιείται για την ανάλυση των δεδομένων που καταχωρούνται με τη μορφή γραπτού κειμένου από τους ερευνητές και, πιο συγκεκριμένα, για την ανάλυση των δεδομένων τα οποία προκύπτουν από τις συνηθέστερες μεθόδους συλλογής δεδομένων στην ποιοτική έρευνα, που είναι οι συνεντεύξεις (Guest, MacQueen, & Namey, 2011). Με τη θεματική λοιπόν ανάλυση επιχειρήσαμε με συστηματικό τρόπο να ανιχνεύσουμε, να οργανώσουμε και να κατανοήσουμε πρότυπα νοήματος («θέματα»), εντός του συνόλου των δεδομένων που αντλήθηκαν από τις συνεντεύξεις και με την ανάλυση περιεχομένου, εστίασαμε στους τρόπους, με τους οποίους τα θέματα εντός του κειμένου έγιναν αντικείμενο διαπραγμάτευσης και τη συχνότητα της εμφάνισής τους. Η αναζήτηση των θεμάτων πραγματοποιήθηκε στη βάση προκαθορισμένων ερωτημάτων ή συστήματος κατηγοριών (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Σκοπός της θεματικής μας ανάλυσης ήταν η δημιουργία μιας αναλυτικής και συστηματικής καταγραφής των κωδικοποιήσεων (codings) και των θεμάτων (themes) που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις. Στη θεματική ανάλυση, ανακαλύψαμε τα θέματα στα γραπτά κείμενα που προέκυψαν από τους συμμετέχοντες και έπειτα αφ' ενός προσπαθήσαμε να επιβεβαιώσουμε, να επαληθεύσουμε και να επεκτείνουμε τα θέματα αυτά μέσα από τα δεδομένα και αφ' ετέρου επαναλάβαμε τη διαδικασία για την εύρεση και άλλων θεμάτων. Αρχικά, αναγνώσαμε τις γραπτές απαντήσεις, οι οποίες προέκυψαν από τις συνεντεύξεις και κρατήσαμε σύντομες σημειώσεις, με τη μορφή λέξεων, θεωρητικών εννοιών ή σύντομων φράσεων που συνόψιζαν όσα γράφονταν στο κείμενο. Η διαδικασία αυτή είναι γνωστή ως ανοικτή κωδικοποίηση (open coding) και στοχεύει στη δημιουργία μιας συνοπτικότητας περιγραφής για κάθε στοιχείο που καταγράφεται στο κείμενο.

Στη συνέχεια, συλλέχθηκαν όλες οι λέξεις, οι θεωρητικές έννοιες ή σύντομες φράσεις που είχαμε καταγράψει από τα γραπτά κείμενα των συνεντεύξεων και τις καταχωρήσαμε αφαιρώντας τις διπλοεγγραφές, με αποτέλεσμα να μειώνεται σημαντικά ο αριθμός των αρχικών κωδικοποιήσεων, ενώ στην πορεία ομαδοποιήσαμε τις αρχικές κωδικοποιήσεις με παρόμοιο περιεχόμενο σε ευρύτερες κατηγορίες, που συνιστούν τα θέματα στα οποία και προσδώσαμε ονομασίες. Οι κωδικοί λοιπόν, από το σύνολο των δεδομένων ομαδοποιήθηκαν σε διακριτά σύνολα, τις θεματικές, βάσει των κοινών στοιχείων τους (Τσιώλης, 2014).

3.3 Εγκυρότητα, αξιοπιστία και γενίκευση της έρευνας

Η αξιοπιστία στην ποιοτική μας έρευνα βασίστηκε στην ισχύ του μεθοδολογικού σχεδιασμού, στην ποιότητα των δεδομένων τα οποία συλλέχθηκαν κατά τη διάρκειά της και στο πώς αυτός ο σχεδιασμός και τα συγκεκριμένα δεδομένα οδηγούν σε αληθινά και αξια εμπιστοσύνης ευρήματα, υπό την έννοια ότι αναπαριστούν την πραγματικότητα. Κάθε πηγή δεδομένων συνδεόταν με συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα αποδίδοντας επιβεβαιωτικά τεκμήρια σε σχέση με το υποστηρίχθηκε μέσα από ελέγχους των συμμετεχόντων (member checks).

Η γενίκευση των ευρημάτων της ποιοτικής μας μελέτης αναφέρεται στον βαθμό που τα συμπεράσματα της μελέτης μπορούν να γενικευτούν σε ευρύτερα σύνολα ομοειδών περιπτώσεων από τον πληθυσμό από τον οποίο προέρχεται το συγκεκριμένο δείγμα. Αποτελεί την εγκυρότητα ή νομιμοποίηση που μπορούν να προσδώσουν στην έρευνα οι ίδιοι οι αναγνώστες της. Η σημαντικότερη τεχνική για

να ικανοποιήσουμε το κριτήριο της γενικευσιμότητας είναι η πυκνή και ζωηρή περιγραφή των δεδομένων και ευρημάτων της έρευνας. Στοχεύοντας στην ικανοποίηση του κριτηρίου της μεταβιβασιμότητας, η συγκεκριμένη έρευνα επιχείρησε να προσφέρει μια αληθινή και συνεπή πυκνή περιγραφή των ευρημάτων της έρευνας και να ταξιδέψει τους αναγνώστες της στον κόσμο των συμμετεχόντων της. Οι αναγνώστες της έρευνας θα μπορούσαν έτσι να αναγνωρίσουν την εμπειρία των συμμετεχόντων και του ερευνητή και να τις αντιπαραβάλουν με τις δικές τους εμπειρίες και με αυτές που είχαν μελετήσει μέσα από άλλες σχετικές εμπειρικές έρευνες με τρόπο που να πείθονται για τις αξιώσεις και δηλώσεις του ερευνητή. Για το λόγο αυτό, σε ένα πρώτο επίπεδο παρουσίασης των ευρημάτων της έρευνας, έτυχαν λεπτομερούς περιγραφής συγκεκριμένες περιπτώσεις εκπαιδευτικών και φοιτητών.

Αυτό το πρώτο επίπεδο παρουσίασης των ευρημάτων διατηρήθηκε όσο το δυνατόν πιο κοντά στα δεδομένα που συλλέχθηκαν, ώστε περιγραφή και ερμηνεία να ισορροπούν εξίσου. Μετά την περιγραφή των επιμέρους περιπτώσεων ακολούθησε ένα δεύτερο επίπεδο περιγραφής των ερευνητικών ευρημάτων μέσα από μια γενικότερη περιγραφή των ευρημάτων της, αυτή τη φορά διατηρώντας απόσταση από τις συγκεκριμένες περιπτώσεις και τα διακριτά τους χαρακτηριστικά, και επιχειρώντας να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα πιο γενικά. Η ερμηνεία που επιχειρήθηκε σε αυτό το δεύτερο επίπεδο βασιζόταν στα δεδομένα που είχαν συλλεγεί και αναλυθεί από όλες τις περιπτώσεις που μελετήθηκαν. Σε ένα τρίτο και τελικό επίπεδο παρουσίασης των ευρημάτων της έρευνας, το οποίο παρουσιάστηκε στα συμπεράσματα της έρευνας, επιχειρήθηκαν αναλυτικές γενικεύσεις σε σχέση με τα ευρήματα της έρευνας, προσπερνώντας τα όρια των εμπειρικών δεδομένων και προβαίνοντας σε ευρύτερες ερμηνείες που είχαν στόχο να γενικευτούν τα ευρήματα της έρευνας σε ένα γενικότερο θεωρητικό πλαίσιο. Το θεωρητικό πλαίσιο που χρησιμοποιήθηκε στη συγκεκριμένη έρευνα βασιζόταν στις θεωρητικές προοπτικές των εννοιών της πολιτειότητας και της παγκόσμιας ικανότητας. Το θεωρητικό αυτό υπόβαθρο θεωρήθηκε ότι επέτρεπε στα ευρήματα της έρευνας να παρουσιαστούν με τρόπο ώστε, αφενός να μπορούν να γίνουν κατανοητά στους συμμετέχοντες στην έρευνα και στους αναγνώστες της, και αφετέρου να προσλάβουν θεωρητική προοπτική ώστε να μπορούν να συσχετιστούν με ευρύτερες εκπαιδευτικές εμπειρίες. Μέσα από την περιγραφή των ευρημάτων της έρευνας σε αυτά τα τρία επίπεδα παρουσίασης, ο/η

αναγνώστης/τρια θα μπορούσε και ο/η ίδιος/α να εμπλακεί στη διαδικασία της ανάλυσης των δεδομένων και να διαβάσει ξανά την παρουσίαση των ευρημάτων με καινούργια αντίληψη των δεδομένων (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

4. Αποτελέσματα

Ένα από τα πρώτα ζητήματα στα οποία εστίασε η έρευνα ήταν οι επιμέρους παράμετροι που συνθέτουν την παγκόσμια ικανότητα, πώς την αντιλαμβάνονται οι συνεντευξιαζόμενοι και πώς τη χαρακτηρίζουν - αν δηλαδή την αξιολογούν σημαντική ως ατομική δεξιότητα και σημαντικό χαρακτηριστικό στοιχείο στην κοινωνική αλληλεπίδραση. Οι συμμετέχοντες, λοιπόν, ρωτήθηκαν πώς θα περιέγραφαν την παγκόσμια ικανότητα, ποιες επιμέρους διαστάσεις της θα μπορούσαν να αναφέρουν, αν θεωρούν ότι είναι σημαντική ή όχι και γιατί, για την καθημερινή ζωή και την αλληλεπίδραση με το κοινωνικό σύνολο.

Από τις απαντήσεις που συλλέχθηκαν, προκύπτει πως η παγκόσμια ικανότητα – κατά την άποψη πάντα των ερωτηθέντων – ταυτίζεται με την επικοινωνιακή ευχέρεια και στρατηγική, το συνεργατικό πνεύμα, τον σεβασμό στον συνάνθρωπο, την κατανόηση. Ο παγκόσμιος πολίτης αλληλεπιδρά, είναι ανοικτός στις μετακινήσεις, πρόθυμος στην κατάκτηση νέων γνώσεων, την αναθεώρηση γνώσεων, στάσεων, πεποιθήσεων, αντιλαμβάνεται και κατανοεί τα γεγονότα σε άλλα σημεία του πλανήτη. Υπερασπίζεται την αρμονική συμβίωση, προωθεί δράσεις σχετικές με την πράσινη ανάπτυξη και την προστασία του πλανήτη. Σε αυτή την κατηγορία, αντλήθηκαν και αρνητικές απαντήσεις, σύμφωνα με τις οποίες η παγκόσμια ικανότητα δεν είναι σημαντική γιατί κάθε λαός πρέπει να έχει τη δική του φιλοσοφία και κουλτούρα, ενώ καταγράφηκε και συμμετέχοντας που δεν έχει συναντήσει και δεν τον έχει απασχολήσει ποτέ αυτήν η έννοια έως σήμερα. Δηλώνει δηλαδή μη εξοικειωμένος με αυτήν.

Αξίζει να τονιστεί ότι όλοι οι συμμετέχοντες πλην ενός, επιχειρηματολογούν και περιγράφουν πώς σκέφτονται την παγκόσμια ικανότητα και τι κατά τη γνώμη τους περιλαμβάνει αυτός ο όρος, στοιχείο που καταδεικνύει πως οι συμμετέχοντες είναι σε θέση να προσδιορίσουν μία έννοια και να της αποδώσουν τις διαστάσεις που προκύπτουν και από τη βιβλιογραφική μελέτη του θέματος. Για την έννοια αυτή δεν υφίσταται ένας και μόνο καθολικά αποδεκτός ορισμός, όπως προκύπτει και από τη μελέτη μας.

Ενδεικτικές απαντήσεις των συμμετεχόντων που ταυτίζουν την παγκόσμια ικανότητα με αλληλεπίδραση, δεξιότητες αποτελεσματικής επικοινωνίας, συνδυασμό στάσεων, αξιών, γνώσεων και δεξιοτήτων είναι οι παρακάτω:

Συνεντευξιαζόμενος 3: «*Η παγκόσμια ικανότητα είναι το άτομο να μπορεί να ενταχθεί σε ένα κοινωνικό περιβάλλον με άτομα διαφορετικών εθνικοτήτων, θρησκειών, χρώματος κτλ. Είναι σημαντική η καθημερινή αλληλεπίδραση με το κοινωνικό σύνολο καθώς το άτομο κοινωνικοποιείται και γνωρίζει νέα πράγματα*».

Συνεντευξιαζόμενος 5: «*Να μπορώ να αντιλαμβάνομαι τι συμβαίνει και σε άλλα σημεία του πλανήτη. Να μην περιορίζεται η σκέψη μου μόνο στο δικό μου χωριό, στη δική μου πόλη ή χώρα. Είναι σημαντική ικανότητα καθώς πλέον σε πολλές χώρες υπάρχει έντονα είσοδος και παραμονή μεταναστών και προσφύγων*».

Συνεντευξιαζόμενος 13: «*Η Παγκόσμια ικανότητα είναι μια πολυδιάστατη δομή που απαιτεί έναν συνδυασμό γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων και αξιών που εφαρμόζονται με επιτυχία σε παγκόσμια ζητήματα ή διαπολιτισμικές καταστάσεις. Η παγκόσμια ικανότητα απαιτεί αποτελεσματικές δεξιότητες επικοινωνίας τόσο γλωσσικές όσο και διαπολιτισμικές προκειμένου να εμπλακούν σε αποτελεσματικές αλληλεπιδράσεις με άτομα από διαφορετικά υπόβαθρα. Είναι αρκετά σημαντική για την κοινωνική ζωή καθώς εξοπλίζει τον άνθρωπο να περάσει από τη μάθηση για τον κόσμο στο να κάνουν τη διαφορά σε αυτόν*».

Πίνακας 1: Περιγραφή παγκόσμιας ικανότητας, επιμέρους διαστάσεις

1. Αναθεώρηση ιδεών, στάσεων, πεποιθήσεων (ΣΝ=4)
2. Επικοινωνιακή στρατηγική, κοινωνικές δεξιότητες, αλληλεπίδραση, χρήση νέων τεχνολογιών, - διαδίκτυο, γνώση ξένων γλωσσών, συνεργασία, κατανόηση, σεβασμός, αρμονική συμβίωση (ΣΝ=25)
3. Οικονομική ανεξαρτησία (ΣΝ=1)
4. Δράσεις προστασίας πλανήτη, πράσινη ζωή (ΣΝ=1)

Ως προς το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι γνώσεις και οι δεξιότητες που συνθέτουν την παγκόσμια ικανότητα, σύμφωνα με το δείγμα της έρευνάς μας. Ο παγκόσμιος πολίτης καταγράφεται ως άτομο με κατανόηση και αποδοχή της ετερότητας, με ενδιαφέρον και συμβολή στην επίλυση κοινωνικών/περιβαλλοντικών-οικολογικών προβλημάτων και κοινών ζητημάτων, με

σεβασμό, περιέργεια, γνώση της εθνικής ταυτότητας, ως άτομο ηθικό, αμερόληπτο, επικοινωνιακό, προσαρμοστικό, φιλόξενο, ανοικτό σε νέες ιδέες, με ενσυναίσθηση και κριτική σκέψη. Ο παγκόσμιος πολίτης είναι ενημερωμένος, ανοιχτόμυαλος, κοσμοπολίτης, διαλλακτικός, ηθικός, αμερόληπτος, φιλόξενος, με διάθεση για μετακινήσεις και ταξίδια.

Ενδεικτικές απαντήσεις που τονίζουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που πρέπει να διαθέτει ο παγκόσμιος πολίτης παρατίθενται πιο κάτω:

Συνεντευξιαζόμενος 3: *«Ο παγκόσμιος πολίτης είναι ο κοσμοπολίτης. Πρέπει να είναι διαλλακτικός, να γνωρίζει ξένες γλώσσες, να δέχεται το διαφορετικό και να θέλει να γνωρίσει περαιτέρω πράγματα. Να μη βάζει ταμπέλες και να μην περιθωριοποιεί ανθρώπους και πράγματα».*

Συνεντευξιαζόμενος 9: *«Ο παγκόσμιος πολίτης είναι αυτός που ενδιαφέρεται για τα κοινά, ψάχνει και προσπαθεί να μαθαίνει συνεχώς. Είναι ανοιχτός σε νέες εμπειρίες, εμπλουτίζει συνεχώς τις γνώσεις του, ενδιαφέρεται για τα προβλήματα όχι μόνο του δικού του τόπου αλλά και άλλων χωρών».*

Συνεντευξιαζόμενος 12: *«Παγκόσμιος πολίτης θα είναι αυτός που θα ενδιαφέρεται και θα συμβάλλει στη λύση προβλημάτων ανά τον κόσμο. Ένα θέμα με λυπεί και θα ήθελα να συμβάλω ώστε να σταματήσει είναι το κυνήγι φαλαινών και η θανάτωση δελφινιών στην Ιαπωνία. Η η αποψίλωση των δασών του Αμαζονίου. Αυτά τα θέματα αφορούν κι εμάς κι ας ζούμε χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά».*

Συνεντευξιαζόμενος 16: *«Θα όριζα τον παγκόσμιο πολίτη ως έναν ευέλιχτο και ανοικτό άνθρωπο προς νέες προκλήσεις όσον αφορά την μετακίνηση σε ξένες χώρες, αλλά και την συνεργασία με ανθρώπους και οργανισμούς των ξένων αυτών κρατών. Οι δεξιότητες που θα πρέπει να διαθέτει κατά τη γνώμη μου είναι: άριστες επικοινωνιακές δεξιότητες, γνώση ξένων γλωσσών (κυρίως αγγλικών), ομαδικό πνεύμα, σεβασμό προς τις ξένες κουλτούρες, υπομονή και αυτοπεποίθηση».*

Πίνακας 2: Ορισμός παγκόσμιου πολίτη

1. Κατανόηση/αποδοχή/σεβασμός ετερότητας, γνώση εθνικής ταυτότητας (ΣΝ=8)
2. Γνώσεις ξένων γλωσσών, ιστορίας, γεωγραφίας, πολιτικής (ΣΝ=13)
3. Ενημερωμένος πολίτης, ανοιχτόμυαλος, κοσμοπολίτης, διαλλακτικός, με κριτική σκέψη, ενδιαφέρον για τα κοινά, επικοινωνιακός, προσαρμοστικός, ανοικτός σε νέες ιδέες, ηθικός, αμερόληπτος, φιλόξενος, διάθεση για

μετακινήσεις και ταξίδια (ΣΝ=19)
4. Ενδιαφέρον για τη λύση προβλημάτων π.χ. οικολογικών/περιβαλλοντικών κ.α. (ΣΝ=5)

Στη διάσταση που έχει να κάνει με την επιλογή μετακίνησης σε άλλη χώρα, στην πλειονότητα των ερωτηθέντων εντοπίζεται θετική διάθεση και πρόθεση εξερεύνησης νέων τόπων, κοινωνιών, περιβαλλόντων. Οι μετακινήσεις τους στοχεύουν στην αναζήτηση καλύτερων συνθηκών εργασιακού, εκπαιδευτικού, υγειονομικού συστήματος και γενικά στην αναζήτηση καλύτερων προοπτικών και πιο οργανωμένων συστημάτων και μηχανισμών. Η διστακτική αντιμετώπιση των μετακινήσεων και των ταξιδιών από την πλευρά των ερωτώμενων σχετίζονται με τον φόβο του καινούριου και τις πιθανές δυσκολίες ένταξης και προσαρμογής σε νέα δεδομένα και νέα περιβάλλοντα.

Ενδεικτικά αναφέρεται:

Συνεντευξιαζόμενος 2: *«Ναι, θα ήθελα να γνωρίσω και άλλα κράτη, τον τρόπο διοίκησης και το εκπαιδευτικό σύστημά τους».*

Συνεντευξιαζόμενος 5: *«Όχι ιδιαίτερα εύκολα, γιατί δεν είναι πάντα ιδανική η μετακίνηση. Η ένταξη σε μια νέα χώρα μπορεί να είναι δύσκολη και να νιώσεις μοναξιά».*

Συνεντευξιαζόμενος 12: *«Ναι, θα επέλεγα εύκολα να ζήσω σε άλλη χώρα, κυρίως σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι λόγοι αφορούν στην εργασία με κριτήρια αξιοκρατίας, καλύτερου συστήματος υγείας, βοήθεια στο μέγιστο των παιδιών και την εκπαίδευσή τους. Γενικά υπάρχουν καλύτερες προοπτικές».*

Πίνακας 3: Επιλογή μετακίνησης σε άλλη χώρα

1. Ανακάλυψη νέων πραγμάτων, γνωριμία με άλλα κράτη, εξοικείωση με εκπαιδευτικά συστήματα, συστήματα διοίκησης (ΣΝ=17)
2. Προοπτικές για σπουδές, εργασία, οικογένεια, αξιοκρατία, σύστημα υγείας (ΣΝ=9)
3. Δυσκολία απομάκρυνσης από την οικογένεια, προσαρμογής/ένταξης/αποδοχής, αισθήματα μοναξιάς, αβεβαιότητα, προχωρημένη ηλικία (ΣΝ=8)
4. Καλή ποιότητα ζωής στην Ελλάδα, δυνατότητες (ΣΝ=4)

Όσον αφορά τα οφέλη που αποκομίζει κάποιος από τα ταξίδια και τις μετακινήσεις, εστίασαν στη διεύρυνση οριζόντων/ τρόπου σκέψης, την εξοικείωση με διαφορετικές πρακτικές, τη γνωριμία άλλων πολιτισμών, ηθών και εθίμων, την εμπάθυνση γνώσεων γεωγραφίας, την αλληλεπίδραση με άλλα άτομα, τη δημιουργία φίλων, την αξιοποίηση ευκαιριών και προοπτικών ανέλιξης. Όλες οι απαντήσεις – αξίζει να σημειωθεί - κατέγραψαν θετικό αντίκτυπο τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Ενδεικτικές απαντήσεις είναι οι ακόλουθες:

Συνεντευξιαζόμενος 7: *«Αποκομίζεις νέες γνώσεις, απόψεις, εμπειρίες και συναισθήματα».*

Συνεντευξιαζόμενος 10: *«Τα οφέλη είναι πολλά: νέες γνώσεις, επικοινωνία και συναναστροφή με ανθρώπους διαφορετικούς από μένα, διευρύνεις τους ορίζοντές σου, μαθαίνεις καινούρια πράγματα που μπορεί να έχουν σχέση με την ιστορία, τη γλώσσα, τον πολιτισμό, τη γεωγραφία».*

Συνεντευξιαζόμενος 13: *«Τα ταξίδια σου μαθαίνουν πόσο σημαντικό είναι να κάνεις φίλους. Όταν ταξιδεύεις κάνεις παράλληλα μαθήματα γεωγραφίας και σε κάνουν πιο υπομονετικό. Επίσης μέσα από τα ταξίδια μαθαίνεις να διαχειρίζεσαι καλύτερα τα οικονομικά σου. Μέσα από τα ταξίδια μαθαίνεις πόσο μικρός είναι ο πλανήτης, καθώς και ότι είμαστε όλοι ίσοι, ίδιοι αλλά και διαφορετικοί, ανοίγουν οι πνευματικοί σου ορίζοντες καθώς παράλληλα μαθαίνεις να εκτιμάς αυτά που έχεις στην ζωή σου».*

Πίνακας 4: Οφέλη ταξιδιών στο εξωτερικό

1. Διεύρυνση πνευματικών οριζόντων, γνώσεις, εμπειρίες (ΣΝ=17)
2. Αλληλεπίδραση, πολυπολιτισμικότητα (ΣΝ=12)
3. Φιλία, υπομονή, εκτίμηση δεδομένων (ΣΝ=2)
4. Ευκαιρίες, ανέλιξη (ΣΝ=1)

Στην πορεία, αναφορικά με το σκέλος της προηγούμενης εμπειρίας διαβίωσης σε διαφορετικό κοινωνικό - πολιτισμικό περιβάλλον και πώς θα χαρακτήριζαν αυτήν την εμπειρία και για ποιους λόγους, οι περισσότεροι συμμετέχοντες αποκρίθηκαν ότι έχουν προηγούμενες ταξιδιωτικές εμπειρίες στο εξωτερικό. Καταγράφηκαν βέβαια και

απαντήσεις ατόμων που δεν έχουν πρότερη εμπειρία σε διαφορετικό κοινωνικό-πολιτισμικό περιβάλλον.

Χαρακτηριστικά αναφέρουμε τις παρακάτω απαντήσεις:

Συνεντευξιαζόμενος 4: «Ναι, είχα πάει για διακοπές στην Ιταλία για 10 μέρες. Η εμπειρία ήταν φανταστική. Με εξέπληξε το γεγονός ότι οι άνθρωποι ήταν προσηλωμένοι στη δουλειά τους και δεν ασχολούνταν με το τι κάνουν οι τριγύρω τους. Υπήρχε επίσης μεγάλη γλωσσική και θρησκευτική ποικιλία».

Συνεντευξιαζόμενος 7: «Δεν έχω κάποια προηγούμενη εμπειρία».

Συνεντευξιαζόμενος 11: «Η παραμονή μου στην Αγγλία – για 10 χρόνια – είχε μεγάλη επίδραση στη διάπλαση της προσωπικότητάς μου και στο ποια είμαι τώρα. Να είμαι ανοιχτόμυαλη και να μεγαλώνω την κορούλα μου απαλλαγμένη από στερεότυπα και πρέπει. Δυστυχώς όμως μου έκανε και κακό, γιατί δε μπορώ να συμβιβαστώ με τη μετριότητα και αναξιοκρατία που κυριαρχεί στην Ελλάδα. Και να πρέπει να επιβιώνω χωρίς να μπορώ να αλλάξω την κατάσταση για να ζήσουν καλύτερα τα παιδιά μας».

Συνεντευξιαζόμενος 13: «Αφρική. Διαφορετικός τρόπος ζωής και διαβίωσης».

Πίνακας 5: Προηγούμενη εμπειρία διαβίωσης σε διαφορετικό κοινωνικό - πολιτισμικό περιβάλλον

1. Ιταλία, Αγγλία, Ευρώπη, γλωσσική/θρησκευτική ποικιλία, απουσία στερεοτύπων, ατομική προσήλωση, αδυναμία συμβιβασμού με μετριότητα και αναξιοκρατία Ελλάδας (ΣΝ=13)
2. Αφρική, Ασία, διαφορετικός τρόπος ζωής/πολιτισμός (ΣΝ=3)
3. Βελτίωση ξένης γλώσσας (ΣΝ=1)
4. Απουσία προηγούμενης εμπειρία διαβίωσης σε διαφορετικό κοινωνικό - πολιτισμικό περιβάλλον (ΣΝ=10)

Αναφορικά με την αξία του να προσκαλέσουν άλλα άτομα να ερευνήσουν τον κόσμο πέρα από το άμεσο περιβάλλον τους και τους πιθανούς κινδύνους ή τα πιθανά οφέλη, οι απαντήσεις του δείγματός μας εστίασαν στην εκμάθηση αποδοχής του διαφορετικού, την αναθεώρηση πρότερων απαντήσεων, τη διεύρυνση γνώσεων και δεξιοτήτων, την εξερεύνηση νέων πραγμάτων. Στους πιθανούς κινδύνους καταγράφηκαν η αύξηση εγκληματικότητας, η ξενοφοβία και η περιθωριοποίηση,

δυσκολίες με τη γλώσσα, η ανασφάλεια, η κατάθλιψη, η αδυναμία διαχείρισης δυσκολιών και το brain drain.

Συγκεκριμένα καταγράφηκαν οι ακόλουθες απαντήσεις:

Συνεντευξιαζόμενος 3: «*Η αξία του να γνωρίσει κάποιος τον κόσμο πέρα από το κοντινό του περιβάλλον είναι σημαντική καθώς η αναζήτηση νέων πραγμάτων και δεδομένων θα τον βοηθήσει να διευρύνει τις γνώσεις και τις δεξιότητές του. Αυτό όμως κρύβει και κινδύνους καθώς το άτομο φεύγει από τη ζώνη ασφαλείας του και πρέπει από την αρχή να αναζητήσει άλλα ακόμα. Η γλώσσα μπορεί να είναι δύσκολη ώστε να εξερευνηθούν τη νέα πραγματικότητα*».

Συνεντευξιαζόμενος 5: «*Οι κίνδυνοι είναι λίγοι μπροστά στα οφέλη που αποκομίζεις. Όμως το χειρότερο θα ήταν να σε προσβάλλουν*».

Συνεντευξιαζόμενος 16: «*Έχει ιδιαίτερη αξία να βοηθάς και τους συμφοιτητές σου να ανακαλύψουν τον κόσμο πέρα από τα σύνορα της χώρας τους, ωστόσο είναι κάτι που εγώ προσωπικά δεν το σκέφτομαι ιδιαίτερα. Οι κίνδυνοι μπορεί να είναι ενδεχομένως η ξενοφοβία και η περιθωριοποίηση με την οποία μπορεί να έρθει αντιμέτωπο ένα άτομο σε μια ξένη χώρα*».

Συνεντευξιαζόμενος 24: «*Διευρύνεται ο τρόπος σκέψης και αντίληψης όπως και η οπτική τους. Ωστόσο, ελλοχεύει ο κίνδυνος του brain drain*».

Πίνακας 6: Αντίκτυπος εξερεύνησης του περιβάλλοντος πέρα από τον άμεσο περίγυρο

1. Αποδοχή διαφορετικού (ΣΝ=7)
2. Αναθεώρηση πεποιθήσεων (ΣΝ=7)
3. Διεύρυνση γνώσεων/δεξιοτήτων (ΣΝ=10)
4. Εξερεύνηση νέων πραγμάτων (ΣΝ=11)
5. Κίνδυνος απογοήτευσης, νοσταλγία, αδυναμία διαχείρισης δυσκολιών, ανασφάλεια, ευαλωτότητα, κατάθλιψη (ΣΝ=4)
6. Εγκληματικότητα, ξενοφοβία, περιθωριοποίηση, brain drain (ΣΝ=5)

Τέλος, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να σκεφτούν άτομα που γνωρίζουν, να προσδιορίσουν κάποιον/α που έχει την ικανότητα επικοινωνίας με άτομα που ανήκουν σε διαφορετικά πολιτισμικά και γλωσσικά περιβάλλοντα και να επισημάνουν πόσο

πολύτιμη θεωρούν ότι είναι αυτή η ικανότητα. Αρκετοί συνεντευξιαζόμενοι εντόπισαν άτομα στον περίγυρό τους, τα οποία είναι θετικά στην αλλαγή και στην ανακάλυψη νέων πραγμάτων, διακρίνονται για ευχέρεια και αμεσότητα επικοινωνίας, ευελιξία και προσαρμογή, ενδιαφέρον για τα προβλήματα γύρω τους, διάθεση προσφοράς και εθελοντισμού, άτομα τα οποία μιλούν πολλές γλώσσες και προσαρμόζονται, εντάσσονται και συνηθίζουν σε νέους χώρους. Λίγοι μόνο συμμετέχοντες δε μπορούσαν να ανακαλέσουν στη μνήμη τους και να εντοπίσουν φίλους και γνωστούς που να διακρίνονται από την ικανότητα επικοινωνίας με άτομα που ανήκουν σε διαφορετικά πολιτισμικά και γλωσσικά περιβάλλοντα, ωστόσο οι συμμετέχοντες αυτοί θεωρούν τη συγκεκριμένη ικανότητα πολύτιμη.

Όπως κάποιοι δήλωσαν:

Συνεντευξιαζόμενος 3: *«Η φίλη μου η Ευγενία, που μιλά πολλές ξένες γλώσσες. Διακρίνεται για την αμεσότητα, επικοινωνία, επαφή με άλλους λαούς, ανθρώπους».*

Συνεντευξιαζόμενος 8: *«Δε γνωρίζω ένα τέτοιο άτομο. Παρόλα αυτά θεωρώ ότι είναι πολύτιμη αυτή η ικανότητα καθώς βοηθά στη διεύρυνση των οριζόντων του ατόμου».*

Συνεντευξιαζόμενος 11: *«Έχω φίλο που διδάσκει marketing με μαθητές από όλο τον κόσμο. Είναι πολύ ωραίο να είσαι ανάμεσα σε άτομα που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά και γλωσσικά περιβάλλοντα, και να μπορείς να αλληλεπιδράσεις, να πάρεις νέες πληροφορίες, να ανταλλάξεις ιδέες, να έλθεις σε επαφή με νέους τρόπους προσέγγισης ενός ζητήματος. Είναι ζητούμενο νομίζω στην εποχή μας».*

Συνεντευξιαζόμενος 29: *«Διαπολιτισμικοί μεσολαβητές».*

Πίνακας 7: Προσδιορισμός ικανότητας επικοινωνίας με άτομα από διαφορετικά πολιτισμικά και γλωσσικά περιβάλλοντα

1. Αμεσότητα, οικειότητα, άνεση, ευελιξία, επιτυχία επικοινωνίας (ΣΝ=14)
2. Πολυγλωσσία, πολυγλωσσία (ΣΝ=11)
3. Εύκολη προσαρμογή (ΣΝ=12)
4. Πολυφωνία, σεβασμός διαφορετικότητας (ΣΝ=4)
5. Σημαντική/πολύτιμη ικανότητα (ΣΝ=19)

Συνοψίζοντας, εντοπίζουμε ότι το ερευνητικό δείγμα μας οριοθετεί και διασαφηνίζει την παγκόσμια ικανότητα και απαριθμεί γνώσεις και δεξιότητες που χαρακτηρίζουν ένα πολίτη ως παγκόσμιο – μέλος της παγκόσμιας κοινότητας. Και στα δύο πρώτα ερευνητικά μας ερωτήματα συγκεντρώνονται απαντήσεις με θετικό περιεχόμενο, απαντήσεις που μιλούν για θετικές συνιστώσες του όρου «παγκόσμια ικανότητα», ενώ η έννοια του «παγκόσμιου πολίτη» προσεγγίζεται και αντιμετωπίζεται με θετική διάθεση και περιγράφονται χαρακτηριστικά, γνώσεις και δεξιότητες που τον ξεχωρίζουν. Οι μετακινήσεις και τα ταξίδια, σύμφωνα πάλι με τους συμμετέχοντες στην έρευνά μας, ασκούν θετική επίδραση και προσφέρουν οφέλη τόσο σε ατομικό, όσο και κοινωνικό επίπεδο. Ωστόσο, μικρές αρνητικές παράμετροι καταγράφονται από την επαφή με άλλες κοινωνίες και περιβάλλοντα.

Συζήτηση

Τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στη βάση της έρευνάς μας απαντήθηκαν από τους επαγγελματίες συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις μας με τέτοιο τρόπο που επιβεβαιώνουν τη βιβλιογραφική μελέτη που προηγήθηκε. Αναγνωρίστηκε η συμβολή της παγκόσμιας ικανότητας στην καθημερινή ζωή και την κοινωνική αλληλεπίδραση, ενώ καταγράφηκαν επιμέρους γνώσεις και δεξιότητες που διακρίνουν τον πολίτη που κινείται σε μία παγκοσμιοποιημένη κοινωνία. Οι μετακινήσεις και τα ταξίδια χαρακτηρίζονται ως σημαντικές παράμετροι που προσφέρουν θετικά στοιχεία στο άτομο και στην κοινωνία, καθώς διευρύνουν τους ορίζοντες του πολίτη και προάγουν την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία. Λιγοστοί κίνδυνοι καταγράφονται από την εξερεύνηση του κόσμου και την ευρύτερου, πέρα από το άμεσο περιβάλλον του ατόμου.

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνά μας που διεξήχθη σε ελληνικό επίπεδο και μάλιστα στον νομό της Αχαΐας, στην πανεπιστημιακή κοινότητα της Πάτρας, σε ενεργούς φοιτητές/ήτριες και αποφοιτήσαντες, οι οποίοι σήμερα δραστηριοποιούνται επαγγελματικά ως εκπαιδευτικοί, ιδιωτικοί υπάλληλοι, επαγγελματίες της υγείας κτλ., έρχονται να συμβαδίσουν με τη μελέτη της βιβλιογραφίας που προηγήθηκε των συνεντεύξεων και να επιβεβαιώσουν την επιστημονική γνώση που έχει παραχθεί έως σήμερα για τους όρους «παγκόσμια ικανότητα» και «παγκόσμιος πολίτης».

Οι συνεντεύξεις που υλοποιήθηκαν έδωσαν σημαντικές απαντήσεις για τις αντιλήψεις που επικρατούν, αναφορικά με την παγκόσμια ικανότητα στην καθημερινή ζωή και την κοινωνική αλληλεπίδραση, τις γνώσεις και τις δεξιότητες που διακρίνουν έναν παγκόσμιο πολίτη, αλλά και τον αντίκτυπο των μετακινήσεων και των εξερευνησεων νέων τόπων, νέων χωρών και της διαβίωσης σε άλλους πολιτισμούς, άλλες χώρες, άλλες νοοτροπίες.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνά μας αναγνωρίζουν την ικανότητα αυτή ως πολύ σημαντική ή πολύτιμη, σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από τεράστιο εύρος ανταλλαγής πληροφορίας, επικοινωνία με άτομα στην άλλη άκρη του κόσμου και χρήση διαδικτύου περισσότερο από κάθε άλλη εποχή. Τα ταξίδια και οι μετακινήσεις αναγνωρίζονται ως σημαντική πηγή εμπειριών και αποκόμισης γνώσεων και αξιοποίησης ευκαιριών σε επιλογές σπουδών, εργασίας, συστήματος υγείας ή διοίκησης. Από τη συζήτηση με τους συμμετέχοντες στην έρευνα διαφαίνεται, επιπλέον, η χρησιμότητα της εκπαίδευσης και εξάσκησης σε παγκόσμιες ικανότητες. Στην εποχή μας, είναι σημαντικό η εκπαίδευση να παρέχει στα άτομα την ευκαιρία να αναστοχάζονται και να μοιράζονται τη δική τους οπτική και τον ρόλο τους στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνία που ζούμε. Επίσης, να κατανοούν και να συζητούν τις σύνθετες σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα από τα καθημερινά κοινωνικά, οικολογικά, πολιτικά και οικονομικά ζητήματα, παράγοντας νέους τρόπους σκέψης και πράξης.

Η ιδιότητα του παγκόσμιου πολίτη, όπως αναδεικνύεται και από τη μελέτη της βιβλιογραφίας είναι μια έννοια που δεν είναι σαφώς καθορισμένη από έναν καθολικά αποδεκτό ορισμό καθώς εμπεριέχει αρκετές επιμέρους έννοιες, οι οποίες μεταβάλλονται, εξελίσσονται και επαναπροσδιορίζονται. Η ιδιότητα του πολίτη δεν είναι στατική για αυτό και η εννοιολόγησή της από τους συμμετέχοντες στην έρευνά μας ποικίλλει. Ωστόσο, οι περισσότεροι αναφέρονται σε μια ενεργό συμμετοχή του πολίτη στα κοινά και δραστηριοποίησή του στα προβλήματα της κοινωνίας και ενεργό εμπλοκή του στην κοινωνική ζωή. Τα χαρακτηριστικά που αποδίδουν στην έννοια του πολίτη φαίνεται πως περιλαμβάνουν τις αξίες και τις ικανότητες ενός ενεργού πολίτη και ταυτίζονται με τη γενικότερη ερευνητική δραστηριότητα. Ο παγκόσμιος πολίτης είναι αυτός ο οποίος ζει και κατοικεί σε μία χώρα, έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις απέναντι σε αυτήν, αλλά ταυτόχρονα είναι και κοσμοπολίτης. Ενημερώνεται για γεγονότα και διαδικασίες σε άλλες μεριές του πλανήτη, ενδιαφέρεται και συμμετέχει ενεργά σε δράσεις, όχι μόνο στο κράτος στο οποίο ζει αλλά και στην παγκόσμια κοινότητα, αγωνίζεται και συμμετέχει στην επίλυση προβλημάτων του πλανήτη.

Από τις απαντήσεις, λοιπόν, που συγκεντρώθηκαν, αποδεικνύεται πως οι συμμετέχοντες κλείνουν στην άποψη ότι η έννοια της παγκόσμιας ικανότητας εστιάζει σε αναθεώρηση πρότερων ιδεών, στάσεων και πεποιθήσεων και σε ικανότητα ένταξης σε κοινωνικό περιβάλλον με άτομα διαφορετικού χρώματος, θρησκευματος, εθνικότητας, νοοτροπίας. Μία από τις διαστάσεις της αφορά και το διαδίκτυο και την αλληλεπίδραση των ατόμων μέσω αυτού, γι' αυτό και τα άτομα πρέπει να διακρίνονται για δεξιότητες όπως χρήση νέων τεχνολογιών και γνώση ξένων γλωσσών. Σχετικά με την οριοθέτηση της έννοιας του παγκόσμιου πολίτη, εντοπίστηκαν στοιχεία όπως η προθυμία κατανόησης της ετερότητας, ο σεβασμός σε άλλους πολιτισμούς, η γνώση της εθνικής ταυτότητας και ο σεβασμός για άλλα έθνη, ενώ καταγράφηκε το στοιχείο ότι ο πολίτης αυτός πρέπει να μένει ενημερωμένος, να κατανοεί καταστάσεις, να αντιλαμβάνεται περιπτώσεις, να μπορεί να συγκρίνει πράγματα που συμβαίνουν σε διάφορα μέρη του πλανήτη και να προσεγγίζει τα κοινωνικά ζητήματα με κριτική διάθεση. Παγκόσμιος πολίτης, από την έρευνά μας, αποδεικνύεται το άτομο το οποίο νοιάζεται και προσφέρει λύσεις σε σοβαρά προβλήματα του πλανήτη, έχει γνώσεις γεωγραφίας, ιστορίας, πολιτικής, ξένων γλωσσών και υποστηρίζει την παγκοσμιοποίηση. Παράλληλα διαθέτει κριτική ικανότητα, προσαρμοστικότητα και ενσυναίσθηση και είναι αμερόληπτος και ηθικός. Τα ευρήματα της έρευνάς μας δίνουν περιθώρια για περαιτέρω μελέτη των εννοιών και των δεξιοτήτων που πρέπει να διακατέχει τον πολίτη που κινείται σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, σε μία εποχή που οι μετακινήσεις και η επικοινωνία αποτελούν το κομβικό στοιχείο της διαβίωσης και της προσωπικής και επαγγελματικής εξέλιξης ατόμων και λαών.

Τα αποτελέσματα στα οποία καταλήξαμε, μέσω της μελέτης μας, διαμορφώνουν το πλαίσιο το οποίο προάγει την αλληλεπίδραση, τη γνωριμία με το διαφορετικό σε επίπεδο γλώσσας, θρησκείας, νοοτροπίας, πολιτισμού, καθημερινότητας κ.τ.λ. ενώ ανάλογα ευρήματα διαφαίνονται και σε πρόσφατες άλλες έρευνες. Σε σχετική έρευνα που έχει διεξαχθεί στην Ελλάδα επισημαίνεται ότι οι μελετητές της εκπαίδευσης για την παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη, εξετάζουν τον προσανατολισμό, τις προοπτικές, τους προτεινόμενους στόχους, τις πρακτικές της διδασκαλίας και μάθησης, προσεγγίζοντάς τους τομείς αυτούς από διάφορες οπτικές γωνίες (Βουδρισλής & Λαμπρινός, 2018). Οι Έλληνες αυτοί εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν πως η εκπαίδευση για την παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη πρέπει να ενθαρρύνει τους μαθητές να γνωρίσουν κριτικά και να προβληματιστούν, σχετικά με τη θέση τους και τη σχέση τους με τα τοπικά και παγκόσμια ζητήματα και την αδικία, καθώς και να εξοικειωθούν με τα πολλαπλά

συμφέροντα που έχουν οι διάφορες ομάδες. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να εξοικειωθούν πρωτίστως με τις διαστάσεις της παγκόσμιας ικανότητας και να εστιάσουν σε μία ανάγνωση της παγκόσμιας ιδιότητας του πολίτη που θα αμφισβητεί την κοινωνική αδικία και θα εστιάζει στην αλληλεγγύη και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Σε άλλη έρευνα που διεξήχθη στην Ελλάδα και τη Σουηδία, αναφορικά με την εκπαίδευση για την ιδιότητα του παγκόσμιου πολίτη (Συμεωνίδης, 2015), οι εκπαιδευτικοί και στις δυο χώρες φαίνεται να προωθούν μια ηθική κοσμοπολίτικη θεώρηση της παγκόσμιας πολιτειότητας, στη βάση της διδασκαλίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η συγκεκριμένη προσέγγιση παρουσιάζεται ως πιο διαδεδομένη στην περίπτωση των εκπαιδευτικών της Σουηδίας, οι οποίοι μιλούν ανοιχτά για θέματα ξενοφοβίας και ρατσισμού στις τάξεις τους. Στην περίπτωση της Ελλάδας, όπως και προηγούμενες έρευνες έχουν επισημάνει (βλ. Καρακατσάνη, 2013), οι εκπαιδευτικοί δυσκολεύονται ή και αρνούνται να συζητήσουν αντίστοιχα θέματα και να συμβάλλουν στην εμπέδωση πολιτικών και κοινωνικών αξιών, λόγω του ασφυκτικού ωραρίου, του αναλυτικού προγράμματος και της ελλιπούς κατάρτισης. Ωστόσο, θέματα σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και το περιβάλλον διδάσκονται πιο εύκολα και διεξοδικά από τους/τις εκπαιδευτικούς και στις δυο χώρες. Η διδασκαλία της βιώσιμης ανάπτυξης κυριαρχεί συνήθως ως θέμα της παγκόσμιας πολιτειότητας, καθώς οι εκπαιδευτικοί το προσεγγίζουν με περισσότερη άνεση, ως ένα μη ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο θέμα (Niens & Reilly, 2012).

Περαιτέρω, σε έρευνα που διεξήχθη την άνοιξη - καλοκαίρι 2021 (Καρανικόλα, Κατσιούλη, & Παλαιολόγου, 2022) σε εκπαιδευτικούς τάξεων υποδοχής στην Ελλάδα, διαφαίνεται πως οι συμμετέχοντες είναι αρκετά πιο εξοικειωμένοι με την έννοια της διαπολιτισμικής ικανότητας, ενώ ο όρος «παγκόσμια ικανότητα» είναι κάτι καινούριο για αυτούς. Ωστόσο, είναι σε θέση να αποδώσουν παραμέτρους και αρχές που σχετίζονται με αυτήν και μπορούν να επισημάνουν και υποδεικνύουν τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η σχολική εκπαίδευση στην καλλιέργεια παγκόσμιας ικανότητας στη μαθητική κοινότητα. Σε αυτό το πλαίσιο αναφέρουν και συγκεκριμένες εκπαιδευτικές πρακτικές που χρησιμοποιούνται από πλευράς τους, τις οποίες αναγνωρίζουν ως σημαντικές για την καλλιέργεια παγκόσμιων ικανοτήτων στους μαθητές τους. Από την έρευνα διαφαίνεται ότι υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον στην εκπαιδευτική κοινότητα για μελέτη, διερεύνηση και καλλιέργεια παγκόσμιων δεξιοτήτων, ενός νέου όρου που εισέρχεται στην καθημερινή πρακτική των

εκπαιδευτικών, παράλληλα με τη διαπολιτισμική ικανότητα, στην οποία έχουν εντυφλήσει τα τελευταία τουλάχιστον δεκαπέντε χρόνια στην Ελλάδα.

Στο πλαίσιο παγκόσμιου προγράμματος που εστίασε σε χαρτοφυλάκιο διαπολιτισμικών δεξιοτήτων, από πλευράς των εκπαιδευτικών, στη Φινλανδία δόθηκε έμφαση στη βοήθεια που μπορούν να λάβουν οι εκπαιδευτικοί ώστε να προχωρούν πέρα από καθιερωμένες αντιλήψεις και προσεγγίσεις και να δέχονται άκριτα παγιωμένες αντιλήψεις. Από ομάδες εστίασης που διεξήχθησαν με δείγμα συμμετεχόντων στο πλαίσιο της έρευνας, προέκυψε πως οι συμμετέχοντες ένιωσαν έκπληξη από τις ιστορίες που διηγήθηκαν για το πώς είχαν συμπεριφερθεί σε πολυπολιτισμικές καταστάσεις και περιπτώσεις αλληλεπίδρασης με διαφορετικούς λαούς στο παρελθόν, ενώ αντιλαμβάνονταν πλέον πώς θα μπορούσαν να έχουν αντιδράσει και συμπεριφερθεί διαφορετικά, ανεπηρέαστοι από στερεότυπα και προκαταλήψεις (Derwin, 2015). Καθώς ο αναστοχασμός είναι πολύ σημαντικός στην εργασία των εκπαιδευτικών, προτείνεται να ενθαρρύνονται τόσο οι εκπαιδευτικοί, όσο και οι εκπαιδευόμενοι και η μαθητική κοινότητα να προβληματίζονται και να αναλογίζονται τις δεξιότητες που καλλιεργούν και μαθαίνουν.

Αντίστοιχες έρευνες έχουν διεξαχθεί και σε άλλες χώρες ή ηπείρους τα τελευταία χρόνια. Στην Κίνα (Y. Liu, Y. Yin, R. Wu, 2020) διεξήχθη έρευνα και δημιουργήθηκε κλίμακα για την μέτρηση της παγκόσμιας ικανότητας μεταπτυχιακών φοιτητών, από την οποία προέκυψε ότι οι φοιτητές αναγνωρίζουν την παγκόσμια ικανότητα, εν τούτοις όμως δε διακρίνονται από διαπολιτισμικές επικοινωνιακές δεξιότητες, αυτοπεποίθηση και δεν έχουν εμπειρία από ταξίδια, μετακινήσεις για σπουδές εκτός Κίνας ή εμπειρία από τη διεθνή μάθηση και επικοινωνία. Ωστόσο, χαρακτηρίζονται ανοικτοί στην εξοικείωση με την παγκόσμια ικανότητα και διαθέτουν γνώσεις και στάσεις στο πεδίο αυτό, αντίθετα από το επίπεδο των επικοινωνιακών τους στρατηγικών που είναι χαμηλές.

Σε άλλη έρευνα των Klein και Wikan (2019), αξιολογήθηκε ένα τρίμηνο εκπαιδευτικό πρόγραμμα το οποίο προσφέρθηκε σε εκπαιδευτικούς από τη Νορβηγία, διαμένοντες στη Ναμίμπια της Αφρικής. Η παρακολούθηση αυτού τους προγράμματος φάνηκε ότι λειτούργησε ενθαρρυντικά στην καλλιέργεια ανεκτικότητας και ανοικτότητας απέναντι στην ετερότητα, από πλευράς των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών, οι οποίοι όμως καταγράφηκε να διατηρούν εθνοκεντρικές τάσεις και συμπεριφορές κατά την παραμονή τους και την αντιμετώπιση των ντόπιων και του τρόπου ζωής στη χώρα αυτή.

Οι παραπάνω έρευνες επιβεβαιώνουν το αυξανόμενο ενδιαφέρον όλης της ελληνικής, αλλά και της παγκόσμιας κοινωνίας για την εξοικείωση με τις παγκόσμιες ικανότητες. Ωστόσο, όπως επισημαίνουν οι Simpson και Dervin (2019) πρέπει να προσεγγίζουμε προσεκτικά και κριτικά ζητήματα που σχετίζονται με ιδεολογίες, κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές παραμέτρους που προωθούνται μέσω σχετικών παρεμβάσεων και στρατηγικών. Ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός που βασίζεται σε παγκόσμιες ικανότητες ενισχύει τους μαθητές στον τομέα της επικοινωνίας και της αλληλεπίδρασης, ενώ τα κράτη φαίνεται πως χρειάζονται πολύ περισσότερους ανθρώπους που καταλαβαίνουν πώς σκέφτονται οι άλλοι άνθρωποι γύρω τους, πώς λειτουργούν οι άλλοι πολιτισμοί και οι άλλες κοινωνίες.

Τέλος, στην παγκόσμια οικονομία και κοινωνία του 2022, η παγκόσμια ικανότητα είναι απαραίτητη για την απασχολησιμότητα. Όταν οι σημερινοί μαθητές εισέλθουν στην αγορά εργασίας θα συνεργαστούν με τον ίδιο τον κόσμο και θα πρέπει να είναι αποτελεσματικοί, ικανοί να αναλύουν καταστάσεις και να επιλύουν προβλήματα με δημιουργικούς τρόπους. Σε μία πολυπολιτισμική κοινότητα, η παγκόσμια ικανότητα είναι απαραίτητη για τη συνεργασία, ενώ όλοι μπορούν να μάθουν από τους άλλους ανθρώπους και τους άλλους πολιτισμούς, να αναγνωρίζουν τις διαφορές ως ωφέλιμα στοιχεία για τη συνεργασία και να μην αντιμετωπίζουν το διαφορετικό ως απειλή (Hunter, 2004). Και φυσικά κάτι τέτοιο δε σημαίνει ότι θα παραγκωνιστεί ή θα θυσιαστεί η ταυτότητα, οι παραδόσεις ή η ιστορία του κάθε λαού. Το αντίθετο. Το να επικοινωνούμε με άτομα διαφορετικής προέλευσης, να συνεργαζόμαστε, να βρίσκουμε λύσεις σε προβλήματα, να βρίσκουμε σημεία σύγκλισης, σύμπτωσης και συνεννόησης είναι στοιχείο που οδηγεί σε επιτυχημένη ζωή και αλληλεπίδραση μέσα στις κοινότητες.

Περιορισμοί της έρευνας και μελλοντικές προτάσεις

Ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή της έρευνας προϋποθέτει απαιτητική και χρονοβόρα διαδικασία. Η συγκεκριμένη έρευνα μέσω της ποιοτικής μεθοδολογίας και των συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε το χρονικό διάστημα Απρίλιος 2022 - Ιούνιος 2022. Το χρονικό πλαίσιο ήταν σύντομο και το αντικείμενο της έρευνας μπορεί να επεκταθεί και σε περαιτέρω στάδιο με περισσότερους συμμετέχοντες/συνεντευξιαζόμενους και μεγαλύτερο δείγμα σε όλη την ελληνική επικράτεια.

Αναφορικά με τη γενίκευση των αποτελεσμάτων της έρευνας, επισημαίνεται ότι τα δεδομένα που προέκυψαν αφορούν φοιτητές και εκπαιδευτικούς της περιοχής της Αχαΐας και αυτά επιβεβαιώνουν μεν τη μελέτη της βιβλιογραφίας, δείχνουν δε ένα μικρό – ελάχιστο – ποσοστό άγνοιας της εξεταζόμενης έννοιας και των παραμέτρων της από συμμετέχοντες. Καταγράφηκαν ελάχιστες απαντήσεις συνεντευξιαζόμενων που δε γνωρίζουν την έννοια παγκόσμια ικανότητα και δεν τους έχει απασχολήσει το ζήτημα αυτό έως σήμερα, ενώ καταγράφηκαν και απαντήσεις ατόμων που δε δύνανται να μετακινηθούν για σπουδές, εργασίας κ.τ.λ. σε άλλη χώρα, καθώς η ζωή τους έχει πλέον διαμορφωθεί στην Ελλάδα και δε βρίσκουν το λόγο μετεγκατάστασης σε άλλο μέρος στο εξωτερικό.

Η έρευνά μας αυτή θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση της ευρύτερης μελέτης των παγκόσμιων ικανοτήτων στην επαγγελματική πρακτική όλων των επιστημονικών κλάδων στην ελληνική επικράτεια και να εξεταστεί το ζήτημα σε μεγαλύτερο βάθος. Για παράδειγμα, η έρευνα θα μπορούσε να επεκταθεί σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος της χώρας μας και να λάβουν μέρος επαγγελματίες όλων των κλάδων και από διάφορους φορείς, αλλά και φοιτητές από όλες τις μεταδευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες σχολές και όλους τους εκπαιδευτικούς φορείς και όλα τα ακαδημαϊκά ιδρύματα της χώρας ώστε να οδηγηθούμε σε περαιτέρω συμπεράσματα και άντληση γνώσης χρήσιμη για την παγκοσμιοποιημένη κοινωνία στην οποία ζούμε και αλληλεπιδρούμε.

Ευχαριστίες – Χρηματοδότηση

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο ευρωπαϊκού προγράμματος Erasmus plus- με το ΕΑΠ ως εταίρο- για τις Παγκόσμιες Ικανότητες Εκπαιδευτών, με τίτλο “Global Competence in Teacher Education”, το οποίο διήρκεσε από το 2019-2022. Ευχαριστίες στην κυρία Ναταλία Σπυροπούλου, Υποψήφια Διδάκτωρ του ΕΑΠ, ως κριτικός αναγνώστης για τη συμβολή της στη διαμόρφωση της τελικής εκδοχής - version του άρθρου.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Andrzejewski, J., & Alessio, J. (1999). Education for global citizenship and social responsibility. *Progressive Perspectives: 1998-99. Monograph Series, 1(2)*.

Βουδρισλής, Ν., & Λαμπρινός, Ν. (2014). Ο ρόλος της οικουμενικής εκπαίδευσης και της γεωγραφίας στη διαμόρφωση ενεργών και υπεύθυνων πολιτών. 10th

- International Congress of the Hellenic Geographical Society με θέμα: «Ο ρόλος της οικουμενικής εκπαίδευσης και της γεωγραφίας στη διαμόρφωση ενεργών και υπεύθυνων πολιτών». Θεσσαλονίκη.
- Braskamp L. (2008). Developing global citizens. *Journal of College and Character*, 10(1). Ανακτήθηκε από: <http://www.collegevalues.org/pdfs/Braskampdeveloping.pdf>
- Crawford, E.O., Higgins, H.J., & Hilburn, J. (2020). Using a global competence model in an instructional design course before social studies methods: A developmental approach to global teacher education. *The Journal of Social Studies Research*, 44(4), 367-381. <https://doi.org/10.1016/j.jssr.2020.04.002>.
- Creswell, W., J. (2016). *Η έρευνα στην εκπαίδευση: Σχεδιασμός, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση Ποσοτικής και Ποιοτικής Έρευνας*. (2η εκδ.). Αθήνα: Έλλην.
- Gilmore, G., Margrain, V., & Mellgren., E. (2020). Intercultural literacy dialogue: international assessment moderation in early childhood teacher education. *Intercultural Education*, 31(2), 208-227. <https://doi.org/10.1080/14675986.2019.1702293>
- Green, A. (2006). Education, Globalisation and the Nation State. In H. Lauder et al., (Eds.) *Education, Globalization and Social Change* (pp.192-197). Oxford: Oxford University Press.
- Guest, G., MacQueen, K. M., & Namey, E. E. (2011). *Applied thematic analysis*. London: Sage Publications.
- Dervin, F. (2015). Towards post-intercultural teacher education: analysing ‘extreme’ intercultural dialogue to reconstruct interculturality. *European Journal of Teacher Education*, 38(1), 71-86. <https://doi.org/10.1080/02619768.2014.902441>
- Hunter, W.D. (2004). *Knowledge, skills, attitudes and experiences necessary to become globally competent*. USA: Lehigh University.
- Hunter, B., White, G.P., & Godbey, G. (2006). What does it mean to be globally competent? *Journal of Studies in International Education*, 10(3), 267-285. <https://doi.org/10.1177/1028315306286930>
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας. Εφαρμογές στην Ψυχολογία και την Εκπαίδευση*. Ανακτήθηκε από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5826>

- Καρακατσάνη, Δ. (2013). Η ιστορική διαδρομή της Πολιτικής Εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα κατά τον 20ό αιώνα. *Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση*, 20-21, 155-173.
- Karanikola, Z., Katsioulis, G., & Palaiologou, N. (2022). Teachers' global needs in multicultural settings. *Education Sciences*, 12, 280. <https://doi.org/10.3390/educi12040280>.
- Keating, A. (2014). *Education for citizenship in Europe: European policies, national adaptations and young people's attitudes*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Klein, J., & Wikan, G. (2019). Teacher education and international practice programmes: Reflections on transformative learning and global citizenship. *Teaching and Teacher Education*, 79, 93-100. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.12.003>.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (1985). *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.
- Li, Y. (2013). Cultivating student global competence: A pilot experimental study. *Decision Sciences. Journal of Innovative Education*, 11, 125–143. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4609.2012.00371.x>
- Liu, Y., Yin, Y., & Wu, R. (2020). Measuring graduate students' global competence: Instrument development and an empirical study with a Chinese sample. *Studies in Educational Evaluation*, 67. <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2020.100915>
- Mannion, G., Biesta, G., Priestley, M., & Ross, H. (2011). The global dimension in education and education for global citizenship: genealogy and critique. *Globalization, Societies and Education*, 9(3-4), 443-456. <https://doi.org/10.1080/14767724.2011.605327>
- Morais, D. B., & Ogden, A. C. (2011). Initial Development and Validation of the Global Citizenship Scale. *Journal of Studies in International Education*, 15(5), 445–466. <https://doi.org/10.1177/1028315310375308>.
- Niens, U., & Reilly, J. (2012). Education for global citizenship in a divided society? Young people's views and experiences. *Comparative Education*, 48(1), 103-118.
- OECD. (2016). Global competency for an inclusive world. Ανακτήθηκε από: <https://www.oecd.org/education/Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf>

- OECD. (2018). Teaching for global competence in a rapidly changing world. Ανακτήθηκε από: https://www.oecd-ilibrary.org/education/teaching-for-global-competence-in-a-rapidly-changing-world_9789264289024-en
- Parekh B. (2003). Cosmopolitanism and Global Citizenship. *Review of International Studies*, 29, 3-17.
- Ritchie, J., & Lewis, J. (2003). *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*. London: Sage Publications.
- Simpson, A., & Dervin, F. (2019) Global and intercultural competences for whom? By whom? For what purpose?: an example from the Asia Society and the OECD. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 49(4), 672-677. <https://doi.org/10.1080/03057925.2019.1586194>
- Soon-Yong, P. (2013). *Global Citizenship Education. Goals and Challenges in the New Millennium*. APCEIU Research Reports, 2.
- Symeonidis V. (2015). Towards Global Citizenship Education. A comparative case study of primary school policy and practice between Greece and Sweden. Master's Degree in International and Comparative Education, No. 36. Institute of International Education: Stockholm University.
- Tawil, S. (2013). Education for “Global Citizenship”: A Framework for Discussion. (ERF Working Paper No. 7) Paris: UNESCO Education Research and Foresight.
- Torres, C. A. (2013). The secret adventures of order: globalization, education and transformative social justice learning. *Estudos pedagogicos*, 94(238), 661-676.
- Τσιώλης Γ. (2014). *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.
- UNESCO (2014). Global Citizenship Education Preparing learners for the challenges of the 21st century. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2015). Working papers on Education Policy. Protecting the right to education for refugees. Education 2030. Hamburg: UNESCO Institute for Lifelong Learning.
- Westheimer, J., & Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*, 41(2), 237-269.

- PISA 2018 Global Competence. <https://www.oecd.org/pisa/innovation/global-competence/>
- What is Global Competence? <https://www.youtube.com/watch?v=H4zmDetQFSs>
- Global Competences. <https://www.participatelearning.com/global-competencies/>
- Are students ready to thrive in an interconnected world? The first PISA assessment of global competence provides some answers. <https://oecdeditoday.com/students-ready-thrive-interconnected-world-first-pisa-assessment-global-competence/>
- Presentation of the PISA 2018 Global Competence Framework. <https://www.youtube.com/watch?v=Nj23obxgLYg>
- Global Competence Education: From Research to Practice (2018 AFS Global Conference). <https://www.youtube.com/watch?v=mRB609ENOig>
- Creating Global Competence in a Rapidly Changing World. <https://asiasociety.org/education/video-creating-global-competence-rapidly-changing-world>
- Globally competent. <https://consiliumeducation.com/itm/2021/04/28/globally-competent/>
- What are the qualities of global teacher? <https://www.sidmartinbio.org/what-are-the-qualities-of-global-teacher/>
- Teaching for Global and Cultural Competencies. <https://thrivinglearners.org/teaching-for-global-and-cultural-competencies/>